

50 rokov Slovenskej diabetologickej spoločnosti

Zuzana Némethyová¹, Marta Korecová²

¹Dia centrum plus, s.r.o., Bratislava

²Metabolické centrum s.r.o., Diabetológia, poruchy látkovej premeny a výživy, Trenčín

✉ **MUDr. Zuzana Némethyová, CSc.** | zuzana.nemethyova@mail.t-com.sk

Doručené do redakcie | Received 29. 4. 2019

Prednesené ako slávnostná Rázusova prednáška na XXIX. diabetologických dňoch, 30. mája 2019

Národné spoločnosti Česká a Slovenská lekárska spoločnosť ako aj jednotlivé národné odborné spoločnosti sa začali zakladať po uzákonení federálneho usporiadania spoločného štátu Čechov a Slovákov v októbri 1968. Dovtedy fungovali ako československé odborné spoločnosti. Jednou z prvých novo založených odborných národných spoločností bola **Slovenská diabetologická spoločnosť (SDS)**. Hlavným iniciátorom formovania SDS bol **prof. MUDr. Rudolf Korec, DrSc.** z Košíc, vtedajší podpredseda Československej diabetologickej spoločnosti. Prvé plány a aktivity na založenie SDS vznikali ešte v r. 1967. Ustanovujúce zasadanie SDS sa uskutočnilo koncom roka 1968 v Bratislave za prítomnosti prof. MUDr. Richarda Foita, DrSc., z Prahy, vtedajšieho predsedu Československej diabetologickej spoločnosti. Stretnutia sa zúčastnilo 90 lekárov, ktorí si zvolili **zakladajúci výbor SDS** na obdobie do roku 1973. Do výboru boli zvolení **prof. MUDr. Rudolf Korec, DrSc.**, z Katedry patologickej fyziológie LFUPJŠ v Košiciach, MUDr. Martin Rázus, primár I. internej kliniky FN Bratislava, MUDr. Imrich Sečanský, ambulatný diabetológ z Bratislavy, MUDr. Bohuslav Findo z Zvolena, MUDr. Milan Vigaš, DrSc., z SAV Bratislava, MUDr. Alexander Kreze, DrSc., z Ľubochne a prof. MUDr. Dagmar Michalková, DrSc., z I. detskej kliniky v Bratislave. Vzhľadom k potrebe 8 členov bol do výboru SDS ešte kooptovaný doc. MUDr. Pavol Kolesár, CSc., z Internej kliniky ILF v Bratislave. Za predsedu SDS bol zvolený prof. MUDr. R. Korec, DrSc., vedeckým sekretárom sa stal MUDr. M. Vigaš, DrSc., a pokladníkom MUDr. I. Sečanský. V tomto zložení výbor pracoval do októbra 1971, kedy bol v rámci „normalizačného“ procesu z rozhodnutia ÚV KSS odvolaný z funkcie predsedu prof. Korec a funkciou bol poverený MUDr. Rázus. Do výboru bol kooptovaný doc. MUDr. Atila Takáč, CSc. z Interného oddelenia v Trnave.

Zakladajúci výbor SDS si stanovil nasledujúce hlavné ciele:

- zvýšiť odbornú úroveň lekárov organizovaním vedeckých podujatí a vytvoriť predpoklady na realizáciu nadstavbovej atestácie z odboru

- zvýšiť úväzok už existujúcich diabetologických ambulancií, rozšíriť počet ambulancií v ďalších mestách a vytvoriť centrá pre starostlivosť o detských diabetikov
- nadviazať spoluprácu so zahraničnými diabetologickými spoločnosťami, pokračovať v spolupráci s Českou diabetologickou spoločnosťou (ČDS), zabezpečiť vstup do EASD a IDF
- zlepšiť výchovu diabetikov

V ďalších 2 štvorročných funkčných obdobiach 1973–1977 a 1977–1981 bol predsedom SDS **dr. Rázus**, podpredsedom dr. Sečanský a vedeckým sekretárom dr. Kreze. Členmi výboru v rokoch 1973–1977 boli Findo, Kolesár, Michalková, Šimončič, Šofránková, Takáč a Vigaš a v rokoch 1977–1981 Halmešová, Kolesár, Kukučová-Korecová, Michalková, Šimončič, Šofránková, Takáč a Vigaš. V rokoch 1981–1985 bol predsedom SDS **dr. Kreze**, podpredsedom dr. Sečanský a vedeckým sekretárom dr. Kolesár, zapisovateľkou dr. Kukučová-Korecová. Členmi výboru boli Halmešová, Michalková, Šimončič, Šofránková, Takáč, Vícha a Vozár. V období 1985–1989 bol predsedom Kreze a vedeckým sekretárom Kolesár. Počet členov výboru SDS sa ustálil na jedenástich.

V r. 1990 bol v demokratických voľbách počas Diabetologických dní v Luhačoviciach zvolený nový výbor SDS. Predsedom SDS sa stal **MUDr. Róbert Šimončič, CSc.**, vedecký pracovník a neskôr riaditeľ Výskumného ústavu výživy ľudu v Bratislave, vedeckým sekretárom MUDr. Juraj Vozár, CSc., primár I. internej kliniky v Bratislave a podpredsedom MUDr. Alexander Kreze, DrSc., primár z Ľubochne. Do výboru SDS boli zvolení aj ďalší v tom čase mladší lekári: prof. MUDr. Iwar Klimeš, DrSc., z SAV Bratislava, MUDr. Zuzana Némethyová, CSc., zo IV. internej kliniky Bratislava, prof. MUDr. Peter Pontúch, CSc., z I. internej kliniky v Bratislave a prof. MUDr. Oliver Rác, CSc., z Katedry patologickej fyziológie v Košiciach. Prof. Korec bol za zásluhy pri vzniku SDS a významný prínos do slovenskej nielen experimentálnej diabetológie zvolený za doživotného čestného pred-

sedu SDS. V nasledujúcich dvoch funkčných obdobiach 1994–1998 a 1998–2002 bol predsedom SDS **MUDr. Juraj Vozár, CSc.**, a vedeckou sekretárkou MUDr. Marta Korecová, ambulantná diabetologička z Trenčína. Na mieste podpredsedu SDS sa vystriedali prof. Michalková a prof. Klimeš. Pokladníkom bol prof. Pontúch. V rokoch 2002–2006 a 2006–2010 bol predsedom SDS **prof. MUDr. Marián Mokáň, DrSc., FRCP Edin**, prednosta I. internej kliniky JLF UK v Martine, a vedeckou sekretárkou MUDr. Zuzana Némethyová, CSc., ambulantná diabetologička z Bratislavy. Na poste podpredsedu sa v uvedených funkčných obdobiach vystriedali Košičania prof. MUDr. Ivan Tkáč, CSc., a MUDr. Vladimír Uličiansky. Vo výbore sa vo funkčných obdobiach 2002 až 2018 vystriedali viacerí kolegovia: Barák, Doničová, Galajda, Klimeš, Korecová, Krahulec, Kupcová, Macko, Martinka, Michálek, Mokáň, Némethyová, Pontúch, Rašlová, Schroner, Suchožová, Tošerová, Uličiansky, Vozár. Vo funkčných obdobiach 2010–2014 a 2014–2018 bol predsedom **doc. MUDr. Emil Martinka, CSc.**, primár z Ľubochne, vedeckým sekretárom MUDr. Vladimír Uličiansky, ambulantný diabetológ z Košíc, a podpredsedníčkou MUDr. Zuzana Némethyová, CSc., z Bratislavy. Pri príležitosti životného jubilea bola dr. Korecová, dlhoročná aktívna členka výboru SDS, vymenovaná za čestnú členku výboru SDS. V súčasnosti je predsedníčkou SDS **doc. MUDr. Katarína Rašlová, CSc.**, z Bratislavy, vedeckou sekretárkou MUDr. Viera Doničová, PhD., z Košíc a podpredsedom doc. MUDr. Zbynek Schroner, PhD., z Košíc. Členmi výboru sú Fábry, Kolényi, Macko, Némethyová, Suchožová, Tošerová, Uličiansky a Zoboková. Všetko praktickí diabetológovia činní v diabetologických ambulanciách v rôznych mestách Slovenska. Pokladníčkou SDS bola dlhodobo od r. 2002 do r. 2018 Dr. Korecová, t. č. je pokladníkom dr. Uličiansky.

V súlade s platnými právnymi predpismi a stanovami SLS (Slovenská lekárska spoločnosť) boli vypracované stanovy a rokovací poriadok SDS. SDS získala právnu subjektivitu, stali sme sa kolektívnym členom SLS a od roku 1998 sme registrovaní na Ministerstve vnútra SR ako mimovládna, politicky nezávislá, nezisková spoločnosť odborníkov, ktorí sú činní v oblasti diabetológie a metabolických ochorení v SR.

SDS mala v roku 1968 pri založení 97 členov, postupne sa **členská základňa** rozrastala a dnes členskú základňu SDS tvorí 495 lekárov, čo je približne pätnásobný počet oproti počtu členov pri jej založení. Tvoria ju najmä ambulantní diabetológovia, klinickí pracovníci z interných kliník a oddelení, ale aj iní odborníci, kardiológovia, nefrológovia, endokrinológovia a praktickí lekári. Nemalú časť tvoria aj vedeckí pracovníci z teoretických ústavov lekárskech fakúlt a z vedeckých ústavov SAV.

Viacerým významným zahraničným diabetológom bolo udelené **čestné členstvo v SDS**, ako príklady uvádzam: prof. MUDr. Milan Kvapil, CSc., dlhoročný predseda ČDS, prim. Jindřich Šimurda, dlhoročný organizátor Luhačovických diabetologických dní (obaja z Čiech), prof. Michael Berger, prof. Reinhard Bretzel, prof. Markhof Hanefeld, všetci z Nemecka, prof. Harry Keen, prof. Gareth Williams a prof. Steven Haffner z Veľkej Británie, prof. Domenico Andreani z Talianska, akademik Jean Vague z Francúzska, prof. Jan Tatoň z Poľska a mnohí ďalší, a samozrejme čestné členstvo v SDS bolo udelené aj viacerým slovenským diabetológom.

S cieľom zdôrazniť celú šírku koncepcie odboru boli v priebehu rokov vytvorené viaceré sekcie SDS. Ešte v 90. rokoch minulého storočia ako prvá bola ustanovená **Obezitologická sekcia SDS**. Jej prvým predsedom bol prof. MUDr. Igor Beňo, DrSc., vedecký pracovník Výskumného ústavu výživy ľudu, ďalšie 2 funkčné obdobia bol predsedom doc. MUDr. Boris Krahulec, CSc., primár II. internej kliniky LF UK v Bratislave, a v súčasnosti je druhe funkčné obdobie predsedníčkou MUDr. Ľubomíra Fábryová, PhD., ambulantná diabetologička z Bratislavy. Obezitologická sekcia SDS má v súčasnosti 150 členov. V roku 2002 sa vytvorila **Sekcia porúch lipidového metabolizmu SDS**, jej prvým predsedom bol prednosta IV. internej kliniky LF UPJŠ v Košiciach prof. MUDr. Ivan Tkáč, CSc., neskôr MUDr. Ľubomíra Fábryová, PhD., a doc. MUDr. Katarína Rašlová, CSc., obe praktické diabetologičky z Bratislavy, t. č. je jej predsedníčkou MUDr. Ingrid Bugáňová, praktická diabetologička zo Žiliny. V súčasnosti má táto sekcia 93 členov. Ako posledná bola vytvorená **Sekcia praktických diabetológov**, jej predsedami bola MUDr. Tatiana Kupcová, praktická diabetologička z Lučenca, MUDr. Adriana Ilavská, PhD., ambulantná diabetologička z Bratislavy, a doc. MUDr. Zbynek Schroner, PhD., z Košíc. V súčasnosti je jej predsedom MUDr. Jaroslav Fábry, ambulantný diabetológ z Bratislavy. Jednotlivé sekcie pracujú so zameraním na špecifické problémy závažných súčastí odboru, a to obezity a dyslipidémie. Sekcia praktických diabetológov rieši najmä problémy dotýkajúce sa každodennej ambulantnej praxe, komunikácie so zdravotnými poisťovňami a pod. Táto sekcia sa zúčastnila na príprave katalógu výkonov pre odbor. Sekcia praktických diabetológov SDS má dnes 106 členov.

Jednou z dôležitých aktivít SDS je organizácia vedeckých podujatí. Od vzniku **Diabetologických dní v Luhačovicích** sa spolu s Českou diabetologickou spoločnosťou podieľa na ich organizovaní, spočiatku veľmi aktívne nielen organizačne, ale aj na odbornom a vedeckom programe, postupne po vytvorení Slovenských diabetologických dní táto spolupráca síce stále

trvá, ale už nie je taká aktívna. Tradičné Diabetologické dni v Luhačoviaciach sa konali tohto roku v apríli už 55-krát! V roku 1991 bola založená tradícia **Slovenských diabetologických dní**, ktoré sa do roku 2002 konali pravidelne raz ročne v Trenčíne, ich hlavnou organizátorkou bola dr. Korecová v spolupráci s manželom prof. Korecom. Od r. 2003 sa miesto ich organizácie mení, podujatie sa koná striedavo v Bratislave, Košiciach a Martine, posledné roky vo Vysokých Tatrách na Štrbskom plese, kde sa budú konať aj tohtoročné už 29. diabetologické dni s medzinárodnou účasťou. Na týchto kongresoch aktívne vystupujú nielen slovenskí a českí diabetológovia, ale aj iní špecialisti, ale taktiež na nich pravidelne referujú pozvaní prednášatelia – významní zahraniční odborníci. Ako príklad uvádzam: prof. V. D. Andreani, prezident EASD, W. Mayes jr. (USA), prezident IDF, tiež nasledujúci prezident IDF prof. Jack Jervel (Nórsko), prof. M. Berger (Nemecko), prof. L. P. Krall (USA), prof. H. Keen, čestný prezident IDF (Spojené kráľovstvo), prof. J. Tatoň (Poľsko) a mnohí iní.

Od roku 2004 SDS každoročne organizuje na Zámku v Topoľčiankach **Vedeckú konferenciu** venovanú pamiatke zosnulého prof. MUDr. Rudolfa Koreca, DrSc. Jej hlavnou organizátorkou je MUDr. Marta Korecová.

SDS organizovala aj viaceré medzinárodné vedecké podujatia. Najdôležitejšími bolo **Donau sympózium**, medzinárodné sympózium nemecky hovoriacich krajín, ktoré v roku 1984 SDS úspešne zorganizovala v Bratislave. V roku 1992 spolu s Českou diabetologickou spoločnosťou sa podieľala na organizácii **medzinárodného európskeho kongresu EASD**, ktorý sa konal v Prahe.

Obezitologická sekcia SDS organizuje každoročne **Slovenské obezitologické dni**, prvé sa konali v novembri 2002 v Nimnici, nimnická tradícia sa ukončila a posledné roky sa konferencie konali v rôznych mestách SR (Piešťany, Trnava a Žilina). V októbri 2017 úspešne zorganizovala **VI. medzinárodný kongres CECON** (Central European Congress on Obesity) v Bratislave. Sekcia porúch lipidového metabolizmu SDS v úzkej spolupráci so Slovenskou asociáciou aterosklerózy organizuje odborné podujatie **Nové trendy v prevencii aterosklerózy**, ktoré sa pravidelne každoročne koná v Bratislave.

SDS ešte v roku 1992 navrhla na počesť primára MUDr. Martina Rázusa, jedného zo zakladateľov SDS, hlavného organizátora depistáže diabetu, založiť inštitút **slávnostných Rázusových prednášok**. Spočiatku slávnostná prednáška odznela vždy počas Diabetologických dní v Luhačoviaciach, od r. 2010 je pravidelnou súčasťou Slovenských diabetologických dní. Slovenská lekárska spoločnosť ocenila prínos prof. Koreca pre slovenskú medicínu a vedu a schválila cenu predsedníctva Slovenskej lekárskej spoločnosti – **Korecovu cenu**. Od roku 2006 ju každoročne udeľuje na návrh SDS.

Doterajšími laureátmi Korecovej ceny sú v poradí ako bola udelená: Michalková, Mokáň, Čársky, Rybka, Rác, Klimeš, Šofránková, Martinka, Némethyová, Chlup, Galajda, Uličiansky. Výbor SDS udeľuje každoročne aj cenu za najlepšiu publikáciu z odboru Diabetológia, poruchy látkovej premeny a výživy za uplynulý rok. Slovenská lekárska spoločnosť vytvorila za významný prínos do medicíny tzv. **Dvoranu slávy**, z diabetologickej obce boli do nej uvedení: prof. Korec, prof. Michalková a Dr. Sečanský.

SDS je od roku 1972 kolektívnym členom Európskej asociácie pre štúdium diabetu (European Association for the Study of Diabetes – EASD) a v roku 1991 bola prijatá do Medzinárodnej diabetologickej federácie (International Diabetes Federation – IDF). Prof. Korecovi, ako prvému odborníkovi z postkomunistických krajín, bolo udelené čestné členstvo v IDF ako aj čestné členstvo v EASD. Hlavným dôvodom udelenia čestných členstiev v oboch týchto významných odborných medzinárodných organizáciách bolo, že je považovaný za zakladateľa experimentálnej diabetológie.

Výbor SDS už začiatkom roka 1969 dosiahol zaradenie prvého dvojtýždňového kurzu v diabetológii do metodického plánu práce ILF (Inštitút ďalšieho vzdelávania lekárov a farmaceutov). A v roku 1971 sa konali prvé nadstavbové atestácie z diabetológie, porúch látkovej premeny a výživy. Akreditovaným pracoviskom pre **doškolenie v odbore** bol Výskumný ústav výživy ľudu pod gesciou doc. MUDr. Andreja Bučku, DrSc., riaditeľa ústavu. Príprava k získaniu špecializácie trvala 6 rokov, 3 roky príprava na atestáciu z vnútorného lekárstva 1. stupňa a následne príprava v trvaní 3 rokov na nadstavbovú špecializáciu z diabetológie, porúch látkovej premeny a výživy, obe zakončené záverečnou skúškou. Od roku 1983 bola vytvorená Subkatedra diabetológie na Internej klinike ILF pod gesciou doc. MUDr. Kolesára, CSc., neskôr pod odbornou garanciou MUDr. Vozára, CSc. a od roku 2008 sa uskutočňuje špecializačný kurz ukončený skúškou na Subkatedre diabetológie SZU v Bratislave s garantom doc. MUDr. Borisom Krahulcom, CSc. V roku 2009 sa vytvorili aj ďalšie novo akreditované pracoviská pre postgraduálne vzdelávanie, a to na I. internej klinike JLF UK v Martine s garantom prof. MUDr. Mariánom Mokáňom, DrSc., FRCP Edin, a na IV. internej klinike LF UPJŠ v Košiciach, kde bol garantom prof. MUDr. Ivan Tkáč, PhD.

V roku 2004 sa podarilo obhájiť samostatný špecializačný odbor Diabetológia, poruchy látkovej premeny a výživy, bola vypracovaná náplň špecializačného odboru, ktorá bola v roku 2005 schválená Akreditačnou komisiou MZ SR. Prešlo sa na jednostupňové postgraduálne vzdelávanie, po absolvovaní 2-ročného internistického kmeňa je potrebné ďalšie 3-ročné štúdium v čiastkovom odbore. V súčasnosti sa rieši otázka

ďalšieho postgraduálneho vzdelávania v diabetológii a ostáva nám dúfať, že sa čoskoro dočkáme priaznivého riešenia v prospech takého dôležitého čiastkového odboru vnútorného lekárstva, akým Diabetológia, poruchy látkovej premeny a výživy nesporne je.

Prvá slovenská monografia venovaná diabetes mellitus pod názvom **Praktická diabetológia** vyšla v roku 1979, jej autorom bol zvolenský diabetológ MUDr. Bohuslav Findo. Išlo o postgraduálnu praktickú príručku určenú diabetológom, internistom, praktickým lekárom (formáte A5, 257 strán). Ďalšia monografia pod názvom **Diabetes mellitus** kolektívu autorov s tromi editormi (Vozár, Klimeš, Kreze) vyšla v roku 1998 a mala 286 strán. Sú v nej zahrnuté nové poznatky modernej diabetológie. Zatiaľ poslednou je monografia – učebnica diabetológie pod názvom **Diabetes mellitus a vybrané metabolické ochorenia**. Je dielom kolektívu autorov taktiež s tromi editormi (Mokáň, Martinka, Galajda), vyšla o 10 rokov neskôr, v roku 2008 a má už vyše 1 000 strán. Je súborným dielom prinášajúcim súhrnný obraz a najčerstvejšie poznatky z intenzívne sa rozvíjajúceho odboru.

Ďalšou vedeckou aktivitou je vydávanie časopisov. Od roku 2001 výbor SDS vydáva vedecko-odborný časopis **Diabetes a obezita**, ktorý vychádza pravidelne 2-krát ročne. Jeho dlhoročným šéfredaktorom až do roku 2018 bol prof. MUDr. Marián Mokáň, DrSc., od tohto roku je šéfredaktorom doc. MUDr. Zbynek Schroner, PhD. Od roku 2012 vychádza pod garanciou SDS ďalší časopis **Forum diabetologicum**, ktorý je zameraný viac interdisciplinárne, vychádza 3-krát do roka a šéfredaktorom je prof. MUDr. Marián Mokáň, DrSc.

SDS veľmi aktívne rozvíjala svoju činnosť, opakovane vypracovala návrh Národného diabetologického programu, pravidelne vydávala aktualizované algoritmy diagnostiky a liečby diabetes mellitus 1. a 2. typu, jeho akútnych a chronických komplikácií ako aj gestačného diabetu. Pripravila viaceré odborné usmernenia, metodické listy odzrkadľujúce nové vedecké a klinické poznatky venované rôznym čiastkovým problémom v diabetológii. Založila sa vlastná internetová stránka, ktorá priebežne informuje o aktivitách spoločnosti a pod garanciou SDS sa spustil projekt E-UNI DIA Slovakia. Portál prináša aktuálne informácie z odboru.

Podľa údajov z monografie **Praktická diabetológia** od Dr. B. Findu bolo v roku 1965 na Slovensku evidovaných len 14 242 diabetikov, čo tvorilo len 0,33% obyvateľstva. Pred veľkou depistážnou akciou bolo evidovaných 32 253 diabetikov. Viacerí lekári venujúci sa problematike diabetu na základe regionálnych prieskumov upozorňovali na to, že výskyt diabetu na Slovensku je vyšší. Výbor SDS navrhol preto Ministerstvu zdravotníctva uskutočniť celonárodnú **depistáž diabetu**, ktorá prebehla v rokoch 1970–1971. O realizáciu depistáže diabetu sa zaslúžil najmä Dr. Martin Rázus. Dosiahla sa až 92% účasť obyvateľstva. Počas depistáže sa zistilo 25 565 nových diabetikov vo vekovej skupine nad 15 rokov a 281 u mlad-

ších detí. Po depistáži k 31.12.1972 bol celkový počet evidovaných diabetikov na Slovensku 57 815, z toho 26 947 mužov, prevalencia stúpila na 1,16 %. O 2 roky neskôr k 31.12.1974 bolo v SR 66 208 diabetikov. Dnes je v SR evidovaných takmer 360 000 diabetikov, čo je zhruba 25-krát viac ako v roku 1968 a prevalencia diabetu je približne 6,5 %. Pritom, ako ukázali výsledky projektu **Prevalencia diabetes mellitus na Slovensku**, počet diabetikov v SR je vyšší. Tento projekt sa realizoval v rokoch 2003–2006 v rámci Národného diabetologického programu pod garanciou SDS pod vedením prof. Mokáňa. Potvrdila sa v ňom 7,0% prevalencia diabetes mellitus, pričom u 5,3 % išlo o známy diabetes mellitus, u 1,7 % novozistený diabetes mellitus. Výsledky ukázali, že približne 100 000 ľudí v SR má diabetes mellitus, o ktorom nevie. Štúdia poukázala na dôležitosť dôsledného skríningu, ktorý by nové prípady diabetes mellitus odhalil a mohla by sa začať včasná liečba ochorenia. Dnes je v celoslovenskej sieti viac ako 230 diabetologických ambulancií liečených takmer 360 000 diabetikov. Posledné roky počet diabetikov nestúpa, skôr klesá, čo však nesúvisí so skutočným poklesom pacientov, ale najmä s tým, že časť pacientov nie je v dispénzárnej starostlivosti diabetológov, ale je liečená praktickými lekármi, prípadne internistami. Tento trend je žiaľ podporovaný aj predstaviteľmi MZ SR. Čas ukáže, že nie je správny a doplatia na to pacienti diabetici vyšším výskytom chronických komplikácií a zhoršením kvality a skrátením dĺžky ich života.

Tolko aspoň stručne najdôležitejšie dáta z 50-ročného života SDS. Jej program a aktivity boli a aj sú omnoho bohatšie, spomenúť ich všetky sa nedá, výrazne by to presahovalo možnosti tejto publikácie. Ak som na niektoré významné aktivity zabudla, nech mi je prepáčené, určite to nebolo mojim zámerom.

Za 50 rokov prešla SDS veľmi dlhú a náročnú cestu, mnohonásobne sa zvýšil počet diabetikov, významne sa rozšírila sieť diabetologických ambulancií, organizujú sa úspešné kongresy a odborné podujatia, vydávajú sa vedecké časopisy, publikujú monografie, vedecké články, metodické listy a odporúčania. Starostlivosť o diabetikov sa zlepšila, rozšírili sa diagnostické aj terapeutické možnosti. Avšak sú aj niektoré negatíva, ktoré sa nám akosi nedarí úspešne vyriešiť. Želám SDS pri príležitosti jej päťdesiatin ešte dlhú a hlavne úspešnú cestu na prospech starostlivosti o veľkú a vysoko rizikóvu skupinu chorých s diabetes mellitus.